

แผนบริหารการสอนประจำบทที่4

รูปร่างและรูปทรง

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

ความหมายของรูปร่าง

1. รูปร่างเรขาคณิต
2. รูปร่างธรรมชาติ
3. รูปร่างนามธรรม

การนำรูปร่างมาใช้ในงานออกแบบ

1. สร้างในลักษณะปิด
2. สร้างในลักษณะเปิด

ความหมายของรูปทรง

1. รูปทรงเรขาคณิต
2. รูปทรงธรรมชาติ
3. รูปร่างอิสระ

การนำรูปทรงมาใช้ในงานออกแบบ

1. สภาพการดูรูปทรง
2. การเปลี่ยนแปลงรูปทรง
3. ความสัมพันธ์ของรูปทรงและสี
4. การผสมผสานของรูปทรง

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

หลังจากได้ศึกษาบทที่ 4 จบแล้ว ผู้ศึกษาสามารถ

1. ให้ความหมายของรูปร่างได้
2. จำแนกประเภทของรูปร่างได้
3. ให้ความหมายของรูปทรงได้
4. จำแนกประเภทของรูปทรงได้
5. ปฏิบัติงานออกแบบโดยการสร้างรูปร่างในลักษณะปิดและรูปร่างในลักษณะเปิดได้

6. ปฏิบัติงานออกแบบโดยนำรูปทรงมาจัดองค์ประกอบในลักษณะต่างๆ ได้
7. สร้างวินัยและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

วิธีสอน

1. บรรยาย
2. อภิปราย

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ตอบคำถามในเนื้อหาที่บรรยาย
2. ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากสื่อต่างๆ รวบรวมเป็นแฟ้มสะสมผลงาน
3. คัดเลือกผลงานออกแบบที่ดีมาวิเคราะห์และอภิปราย

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. เอกสารการสอนเรื่อง รูปร่างและรูปทรง
2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (power point)
3. ตัวอย่างงานจริงและภาพนิ่ง

การวัดและประเมินผล

1. ใช้วิธีสังเกต
  - 1.1 สังเกตจากการตอบคำถาม
  - 1.2 สังเกตจากการทำงาน
  - 1.3 สังเกตจากการอภิปรายผลงานที่ได้รับมอบหมาย
2. ใช้วิธีตรวจผลงาน
  - 2.1 ผลงานที่ถูกต้องตามโจทย์กำหนด
  - 2.2 ผลงานที่ถูกต้องตามเกณฑ์ประเมินผลที่แจ้งในใบงาน

บทที่ 4

รูปร่างและรูปทรง

เมื่อเราเขียนจุด เส้น ระนาบ หรือปริมาตรลงไปบนกระดาษ เราไม่เพียงเห็นความกว้างยาวเท่านั้น แต่จะเห็นรูปร่าง ขนาด สี และพื้นผิว ไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบในความคิดหรือองค์ประกอบที่มองเห็น ในขอบเขตของการมองเห็นวัตถุสะท้อนแสงผ่านม่านตาเข้ามาด้วยความแตกต่างกันของคุณภาพและปริมาณนั้นจะถูกรับรู้โดยระบบประสาททุกชั้นในสภาพของพลังงานในสมอง และการรับรู้ของเราที่ขึ้นอยู่กับสิ่งดังกล่าวนี้เอง ทำให้เห็นเป็นรูปร่างได้ก็เพราะการเกิดความแตกต่างหรือเกิดการเปรียบเทียบขึ้นในภาพ (ทฤษฎีสุนดา ปทุมานนท์. 2535: 24) เส้นรอบนอกที่ล้อมเป็นขอบเขตให้เห็นเป็นภาพได้ เรียกว่ารูปร่าง มีลักษณะแบน ไม่มีความหนา เป็นรูป 2 มิติ และพัฒนาเป็นรูปทรงซึ่งมี 3 มิติ ได้ด้วยเส้นที่ทำให้เกิดเป็นภาพลวงตา มีความหนาเกิดขึ้น รูปทรงที่ดูเป็นแท่งตันไม่โปร่งเรียกว่า มวล (mass) ส่วนรูปทรงที่มีภายในโปร่งไม่ทึบเป็นแท่งตันเรียก ปริมาตร (volume) (มานิช กงกะนันท์. 2538: 83)

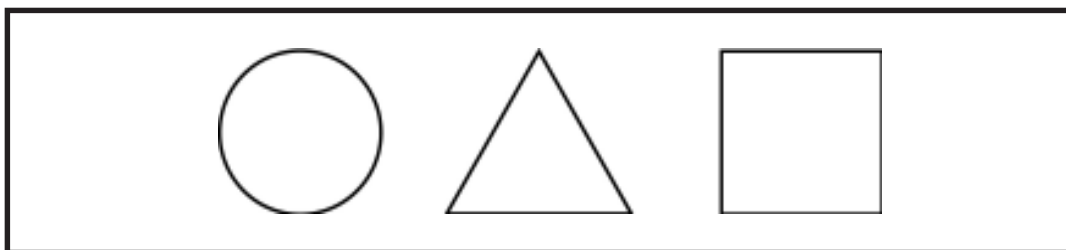
ความหมายของรูปร่าง

รูปร่าง (shape) หมายถึงภาพที่เกิดจากเส้นและทิศทางที่มีปลายทั้งสองมาบรรจบกัน รูปร่างพื้นฐานมี 3 ลักษณะ คือ วงกลม สามเหลี่ยม และสี่เหลี่ยม ซึ่งเรียกว่ารูปร่างเรขาคณิต หรืออาจเพิ่มเติมรูปร่างอิสระอีกก็ได้ (มานิช กงกะนันท์. 2538: 82)

เพื่อให้ง่ายต่อการพิจารณา จึงแบ่งรูปร่างเป็น 3 ประเภท คือ รูปร่างเรขาคณิต (geometric shape) รูปร่างธรรมชาติ (natural shape) และรูปร่างนามธรรม (abstract shape)

1. รูปร่างเรขาคณิต

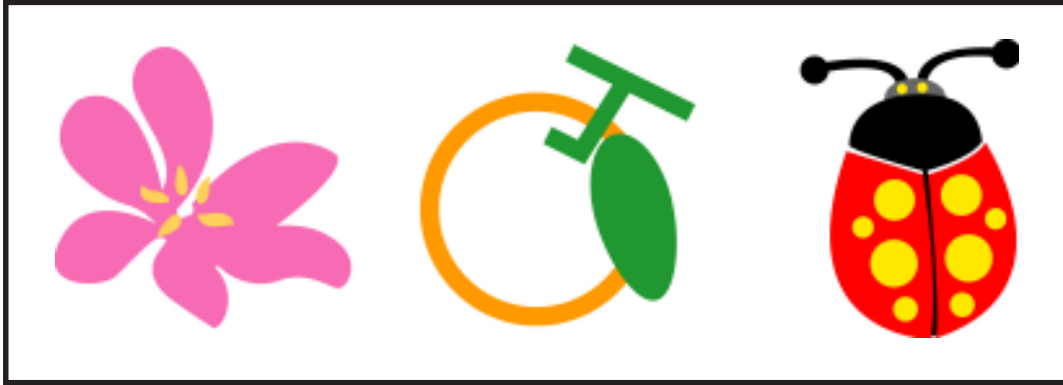
หมายถึง รูปร่างที่มนุษย์สร้างขึ้น อาจทำได้หลายลักษณะโดยมีรูปร่างพื้นฐาน 3 ลักษณะคือ วงกลม สามเหลี่ยมและสี่เหลี่ยม รูปร่างเรขาคณิตมีความสัมพันธ์กับเรื่องของคณิตศาสตร์ ที่สามารถวัดความกว้าง ความยาว ความสูง หรือรัศมีได้ สามารถเปรียบเทียบสัดส่วนได้ รูปร่างเรขาคณิตแสดง เส้น มุม ด้านได้ชัดเจน

ภาพที่ 4.1 วงกลม สามเหลี่ยมด้านเท่า และสี่เหลี่ยมจัตุรัส จัดว่าเป็นรูปร่างเรขาคณิตมาตรฐาน

2. รูปร่างธรรมชาติ

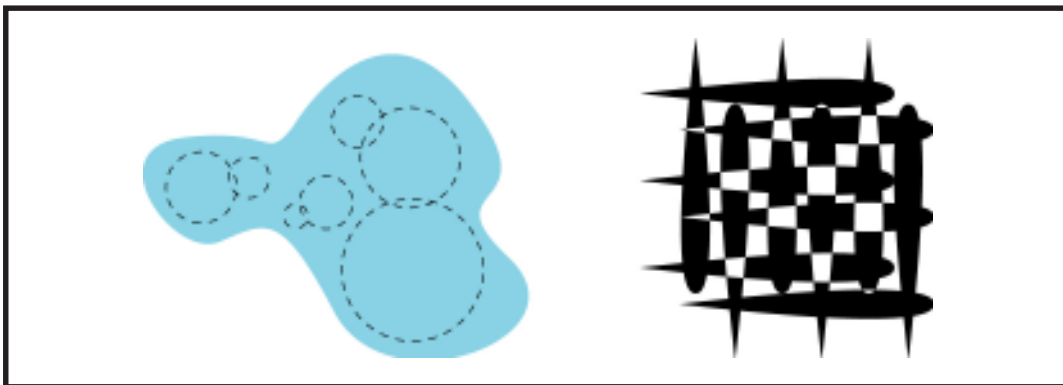
หมายถึง รูปร่างที่ถ่ายทอดแบบมาจากธรรมชาติ เป็นสิ่งที่พบเห็นโดยทั่วไป ในสิ่งมีชีวิตได้แก่ คน สัตว์ พืช เป็นต้น

ภาพที่ 4.2 รูปร่างธรรมชาติ เช่น รูปร่างของดอกไม้ ส้ม แผลงเต่าทอง

3. รูปร่างนามธรรม

หมายถึง รูปร่างที่ดัดแปลงมาจากรูปร่างธรรมชาติ รูปร่างเรขาคณิตหรือจินตนาการรูปร่างนามธรรมนี้อาจระบุได้หรือไม่ได้ว่าเป็นภาพอะไร มีเนื้อหาเป็นอย่างไร

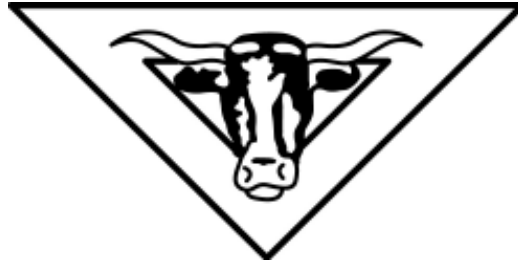
ภาพที่ 4.3 รูปร่างนามธรรม อาจดัดแปลงมาจากรูปร่างธรรมชาติ

การนำรูปร่างมาใช้ในงานออกแบบ

รูปร่างที่ใช้ในการออกแบบนิยมสร้างกันอยู่ 2 วิธี คือสร้างในลักษณะปิด (closed shape) สร้างในลักษณะเปิด (opened shape) (มานโซซ กงกะนันท์. 2538: 82)

1. สร้างในลักษณะปิด

คือ การสร้างโดยเน้นให้เห็นเส้นรูปนอก (outline) แสดงความชัดเจนแตกต่างจากพื้นหลัง (background) มีขนาดและสัดส่วนที่แน่นอน เรียกเส้นรูปนอกแข็ง (hard edge)

ภาพที่ 4.4 รูปร่างในลักษณะปิด เน้นให้เห็นเส้นรูปนอกแตกต่างชัดเจนจากพื้นหลัง

2. สร้างในลักษณะเปิด

คือการสร้างโดยไม่เน้นเส้นรูปนอก แต่เมื่อมองในภาพรวมยังสามารถเห็นอาณาเขตหรือบริเวณของรูปร่างที่สร้างขึ้นได้ รูปร่างชนิดนี้มีเส้นรูปนอกที่นุ่มนวล ไม่แข็งกระด้าง ไม่ทำให้ดูแตกแยกจากพื้นหลังอย่างเด็ดขาด ลักษณะนี้เรียกว่าเส้นรูปนอกนุ่มนวล (soft edge)

ภาพที่ 4.5 รูปร่างในลักษณะเปิด ไม่เน้นเส้นรูปนอก ไม่แตกแยกจากพื้นหลังแต่ยังสามารถเห็นอาณาเขตหรือบริเวณของรูปร่างได้

ความหมายของรูปทรง

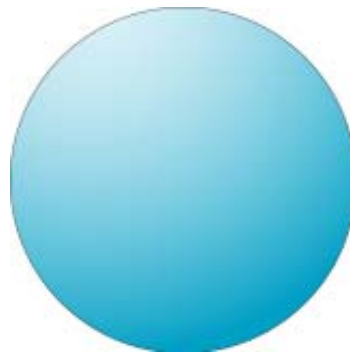
รูปทรง(form)หมายถึง การบรรจบกันของเส้นตามปรากฏการณ์เกี่ยวกับการเกิดรูปร่าง แต่มีลักษณะแตกต่างกันคือรูปร่างมีลักษณะเป็น 2 มิติ แต่รูปทรงมีลักษณะเป็น 3 มิติ ตั้งได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 และบทที่ 3 เกี่ยวกับการเคลื่อนที่ของระนาบเข้าล้อมที่ว่างทำให้เกิดปริมาตร ซึ่งสามารถลวงตาให้เป็น 3 มิติ คือรูปทรง ที่ทำให้ภาพนั้นดูมีความกว้าง ยาว ลึก เกิดความรู้สึกแน่นทึบเป็นกลุ่มก้อนเรียกว่า มวล ที่จับต้องได้ วัตรระยะได้

รูปทรงแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ รูปทรงเรขาคณิต (geometric form) รูปทรงธรรมชาติ (natural form) และรูปทรงอิสระ (free form)

1. รูปทรงเรขาคณิต

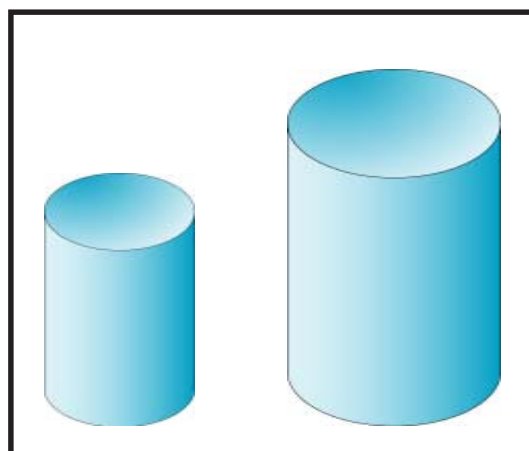
หมายถึง รูปทรงที่แต่ละด้านคล้ายกัน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีระเบียบ มีแกนที่สมดุล และมีประกอบด้วยเส้นตรงและเส้นโค้งที่มีแบบแผน เช่น

1.1 รูปทรงกลม (sphere) รูปทรงกลมจะเน้นศูนย์กลาง มองทุกด้านก็จะเห็นรูปทรงกลม ถ้าอยู่ในสภาพสมดุลจะนิ่ง มั่นคง ถ้าวางไว้บนระนาบเอียง จะเคลื่อนไหว

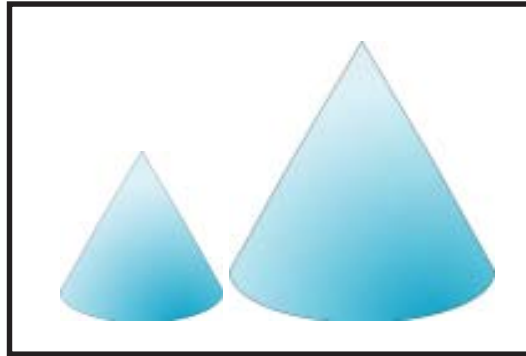
ภาพที่ 4.6 รูปทรงกลม ถ้าอยู่ในสภาพสมดุลจะนิ่ง ถ้าวางไว้บนระนาบเอียงจะเคลื่อนไหว

1.2 รูปทรงกระบอก (cylinder) รูปทรงกระบอกจะสมดุลในแนวแกน ด้านวงกลม และการขยายตัวจะเป็นไปตามหน้าตัดวงกลมทั้งสองข้างนั้น ถ้าใช้ด้านวงกลมเป็นฐานจะตั้งมั่นและจะเคลื่อนไหว เมื่อเปลี่ยนแนวแกน

ภาพที่ 4.7 รูปทรงกระบอก ถ้าใช้ด้านวงกลมเป็นฐานจะตั้งมั่น และจะเคลื่อนไหวเมื่อเปลี่ยนแนวแกน

1.3 รูปทรงกรวย (cone) รูปทรงกรวยคล้ายกับทรงกระบอกจะสมดุลงในแนวแกนด้านวงกลม และถ้าเปลี่ยนแกนเป็นตามนอนมักจะเคลื่อนไหว

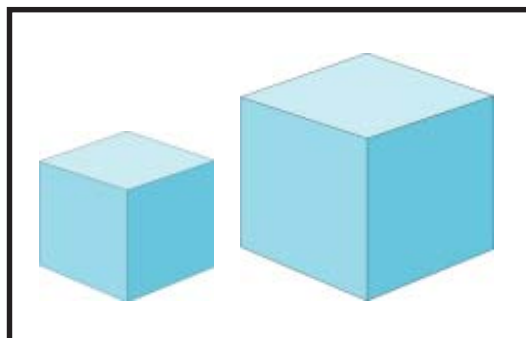
ภาพที่ 4.8 รูปทรงกรวยจะสมดุลงในแนวแกนด้านวงกลม ถ้าเปลี่ยนแกนจะเคลื่อนไหว

1.4 รูปทรงพีรามิด (pyramid) คล้ายกับรูปทรงกรวย แต่ระนาบภายนอกเป็นรูปเหลี่ยม มีฐานเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ซึ่งทำให้เกิดความแข็งกระด้างกว่ารูปทรงกรวย

ภาพที่ 4.9 รูปทรงพีรามิดมีฐานเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส จะสมดุตามแกนแนวตั้ง

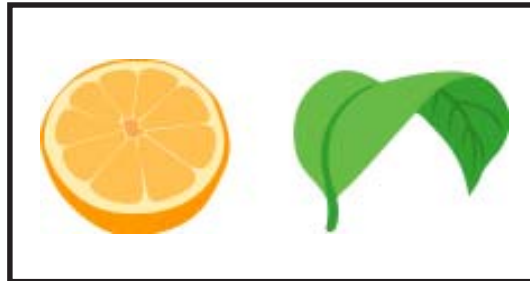
1.5 รูปทรงสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ (cube) ประกอบด้วยสี่เหลี่ยมจัตุรัสหกด้านให้ความรู้สึกสงบ ไม่เคลื่อนไหว

ภาพที่ 4.10 รูปทรงสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ให้ความรู้สึกสงบไม่เคลื่อนไหว

2. รูปทรงธรรมชาติ

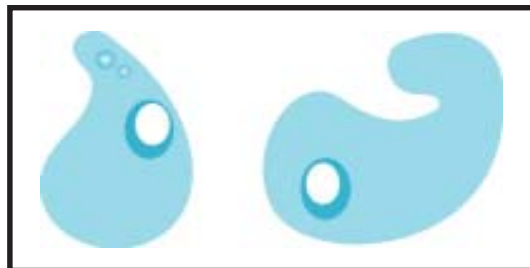
หมายถึง รูปทรงที่ถ่ายทอดแบบมาจากธรรมชาติในลักษณะสามมิติ เป็นสิ่งที่พบเห็นโดยทั่วไปในสิ่งมีชีวิตได้แก่ คน สัตว์ พืช เป็นต้น

ภาพที่ 4.11 รูปทรงธรรมชาติถ่ายทอดแบบมาจากธรรมชาติในลักษณะ 3 มิติ

3. รูปทรงอิสระ

หมายถึง รูปทรงที่ไม่มีโครงสร้างแน่นอนเป็นมาตรฐานเหมือนรูปทรงเรขาคณิตและรูปทรงธรรมชาติ เป็นรูปทรงที่แปลก เลื่อนไหล เป็นอิสระ ให้อารมณ์ความเคลื่อนไหวเป็นอย่างดี

ภาพที่ 4.12 รูปทรงอิสระไม่มีโครงสร้างแน่นอน เคลื่อนไหว เป็นอิสระ

การนำรูปทรงมาใช้ในงานออกแบบ

การนำรูปทรงมาจัดองค์ประกอบในงานออกแบบจำเป็นต้องเห็นและเข้าใจคุณสมบัติของรูปทรง ซึ่งอาจมีผลมาจากสภาพการดูรูปทรง การเปลี่ยนแปลงของรูปทรง ความสัมพันธ์ของรูปทรง และสีการผสมผสานของรูปทรง

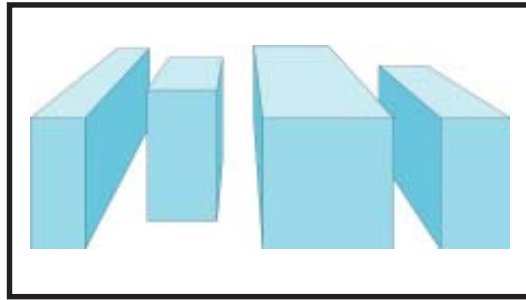
1. สภาพการดูรูปทรง (เลอสม สถาปิตานนท์. 2537: 56-57)

การที่เราจะมองเห็นถึงคุณสมบัติของรูปทรงได้ มีผลจากสภาพการดูดังนี้

1.1 ตำแหน่ง (position) ตำแหน่งการจ้ดรูปทรงที่เรามองเห็นจะสัมพันธ์

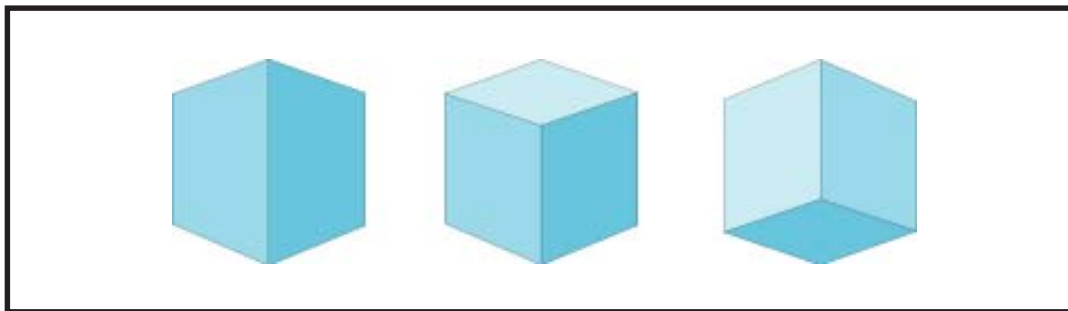
กับสภาพแวดล้อมหรือพื้นภาพนั้น

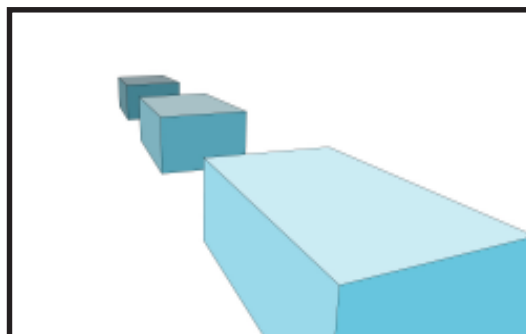
ภาพที่ 4.13 ตำแหน่งการจัดรูปทรงสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมหรือพื้นภาพ

1.2 ทิศทาง (direction) ทิศทางที่วางรูปทรงจะสัมพันธ์กับพื้นที่ที่วางรูปทรง หรือพื้นภาพ และสัมพันธ์กับมุมมองของผู้ดูว่าดูด้านหน้า ด้านข้างหรือด้านบนของรูปทรงนั้น

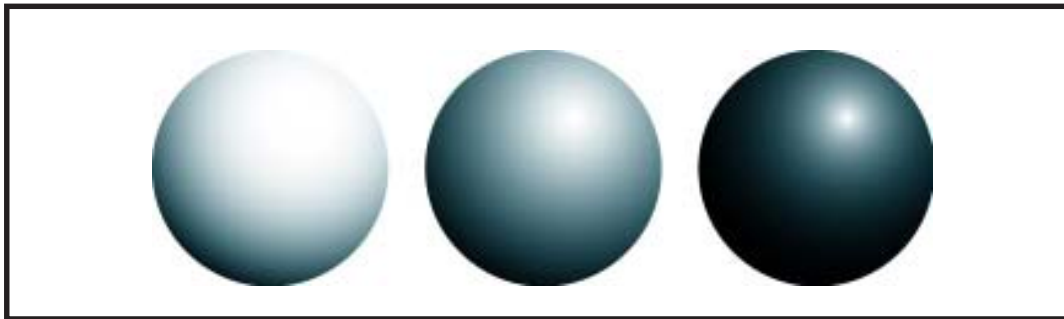
ภาพที่ 4.14 ทิศทางที่วางรูปทรงจะสัมพันธ์กับพื้นที่ที่วางรูปทรงหรือพื้นภาพ และมุมมองของผู้ดู

1.3 ระยะห่างจากรูปทรง (distance) ระยะห่างจากรูปทรงจะทำให้ขนาดของรูปทรงแตกต่างกันออกไป เช่น ระยะใกล้ รูปทรงจะดูเล็ก ระยะไกลรูปทรงจะดูใหญ่ ถ้าระยะไกลมากอาจเห็นเพียงบางส่วนของรูปทรง

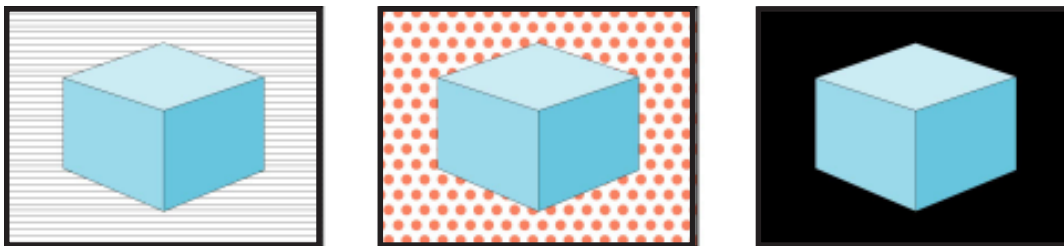
ภาพที่ 4.15 ระยะห่างจากรูปทรงจะทำให้ขนาดของรูปทรงแตกต่างกันออกไป

1.4 สภาพแสง (lighting) สภาพแสงที่สว่างมากน้อยต่างกันหรือส่องในทิศทางที่ต่างกันจะทำให้รูปทรงมีลักษณะเปลี่ยนไปได้บ้าง

ภาพที่ 4.16 สภาพแสงทำให้รูปทรงมีลักษณะเปลี่ยนไปได้

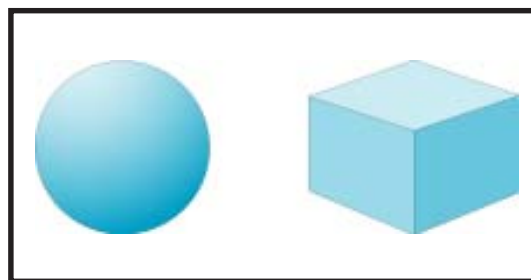
1.5 พื้นภาพ (picture plane) พื้นภาพมีอิทธิพลต่อการดูรูปทรงต่างๆ พื้นภาพที่แตกต่างกันจะทำให้การรับรู้ รูปทรงเดียวกันแปรเปลี่ยนไปได้

ภาพที่ 4.17 พื้นภาพมีอิทธิพลต่อการดูรูปทรงต่างๆ

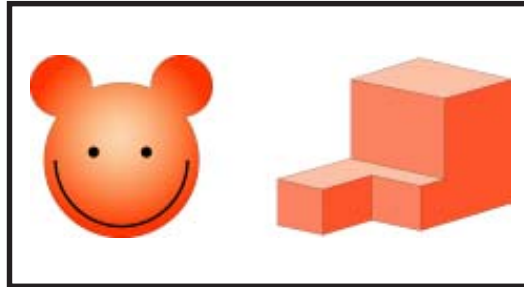
2. การเปลี่ยนแปลงของรูปทรง (เลอสม สถาปิตานนท์. 2537: 61-64)

2.1 รูปทรงเดิม (original form) รูปทรงเดิม ได้แก่ รูปทรงเดี่ยวที่สมบูรณ์ เช่น วงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม เป็นต้น

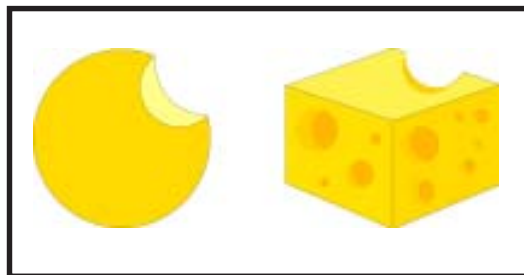
ภาพที่ 4.18 รูปทรงกลมและรูปทรงสี่เหลี่ยมเป็นรูปทรงเดิม เป็นรูปทรงเดี่ยวที่สมบูรณ์

2.2 รูปทรงต่อเติม (additive form) รูปทรงต่อเติมเป็นการเพิ่มหรือต่อเติมรูปทรงเดี่ยวที่สมบูรณ์ให้เกิดเป็นรูปทรงใหม่

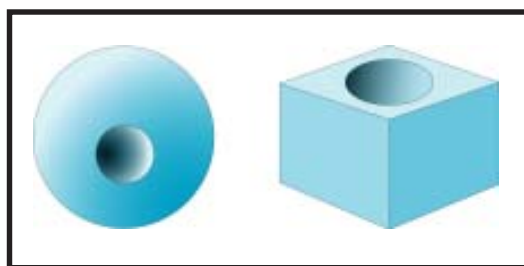
ภาพที่ 4.19 รูปทรงต่อเติมซึ่งพัฒนามาจากรูปทรงเดิมที่เป็นรูปทรงกลมและรูปทรงสี่เหลี่ยม

2.3 รูปทรงลดส่วน (subtractive form) รูปทรงลดส่วนเป็นรูปทรงที่เกิดจากการลบหรือตัดชิ้นส่วนออกไป แต่ยังคงเป็นสภาพสมบูรณ์ของรูปทรงแม่จะถูกลดบางส่วนไป

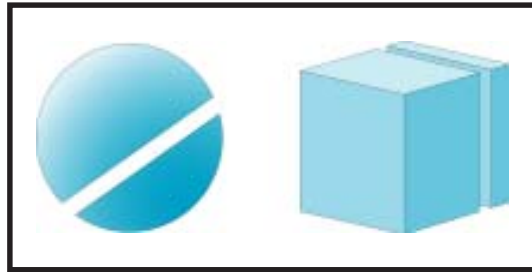
ภาพที่ 4.20 รูปทรงลดส่วนที่ตัดบางส่วนของรูปทรงเดิมออกไป

2.4 รูปทรงกลวง (hollow form) รูปทรงกลวงเป็นรูปทรงที่มีช่องว่างตรงกลาง ทะลุจากด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่ง

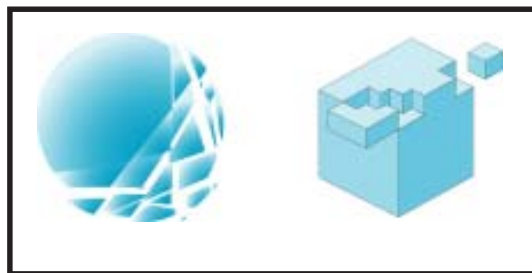
ภาพที่ 4.21 รูปทรงกลวงเป็นรูปทรงที่ให้ความรู้สึกว่ารูปร่างเดิมถูกเจาะให้ลึกลงไป

2.5 รูปทรงแบ่งแยก (divided form) รูปทรงแบ่งแยกเป็นรูปทรงที่ถูกแบ่งแยกเป็นชิ้นส่วนเล็กๆ ที่มีสัดส่วนแตกต่างกัน

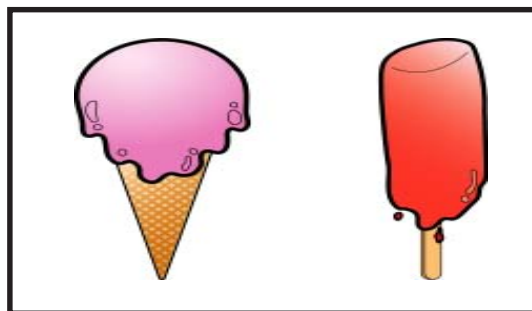
ภาพที่ 4.22 รูปทรงแบ่งแยกให้ความรู้สึกที่รูปทรงเดิมถูกแบ่งออกจากกัน

2.6 รูปทรงที่ถูกทำลาย (crashed form) รูปทรงที่ถูกทำลาย แสดงให้เห็นพลังที่ทำลายรูปทรงหนึ่งให้เป็นอีกหลายรูปทรง ที่มีขนาดหรือลักษณะไม่แน่นอน

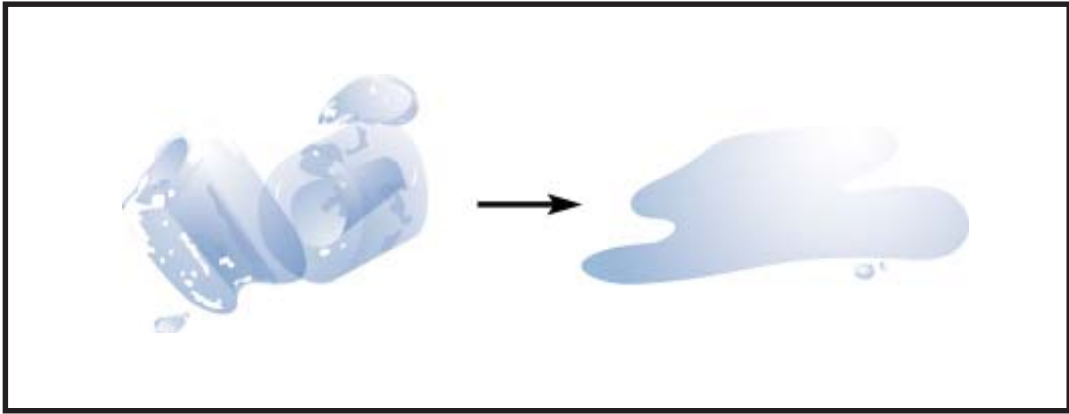
ภาพที่ 4.23 รูปทรงที่ถูกทำลายเป็นรูปทรงเดิมที่เปลี่ยนสถานะแตกออกเป็นรูปทรงอื่น

2.7 รูปทรงหลอมละลาย (melted form) รูปทรงที่ดูเหมือนถูกความร้อนละลาย แปรเปลี่ยนจากรูปทรงหนึ่งเป็นอีก รูปทรงหนึ่ง

ภาพที่ 4.24 รูปทรงหลอมละลายมีลักษณะเหมือนถูกละลายด้วยความร้อน

2.8 รูปทรงคืนสภาพ (distorted form) รูปทรงคืนสภาพแปรเปลี่ยนจากรูปทรงที่สร้างขึ้นกลับคืนสู่สภาพเดิมเช่น น้ำแข็งที่เป็นก้อน และสลายลงมีสภาพเป็นน้ำดังเดิม

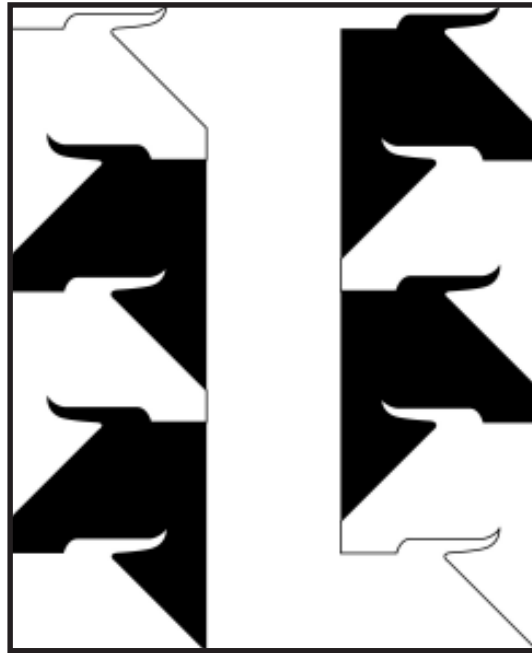
ภาพที่ 4.25 รูปทรงคืนสภาพเช่นน้ำแข็งเปลี่ยนสถานะจากของแข็งเป็นของเหลวเหมือนเดิม

2.9 รูปทรงบวกและรูปทรงลบ (positive and negative form) รูปทรงที่กินเนื้อที่บริเวณว่างหรือพื้นภาพเราเรียกว่ารูปทรงบวก แต่ถ้าบริเวณว่างถูกกินพื้นที่ครอบคลุมรูปทรงเราเรียกว่ารูปทรงลบ

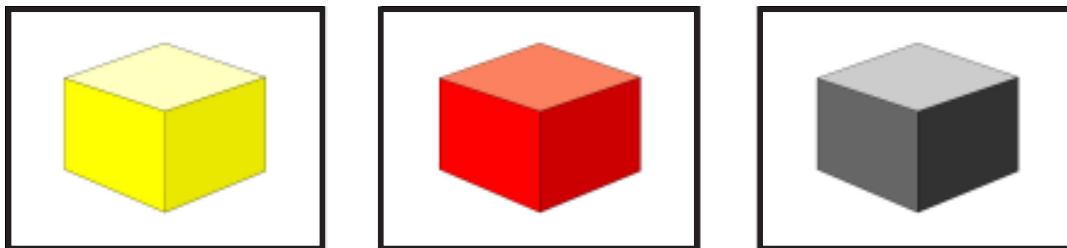
ภาพที่ 4.26 รูปทรงสีดำมักถูกกำหนดให้เป็นรูปทรงบวกแต่ก็ไม่ใช่ข้อกำหนดที่ตายตัว
 1. รูปทรงที่กินเนื้อที่บริเวณว่าง หรือพื้นภาพ เราเรียกว่ารูปทรงบวก
 2. บริเวณว่างที่ถูกกินเนื้อที่ครอบคลุมรูปทรง เราเรียกว่ารูปทรงลบ

ในการออกแบบขาว-ดำ เรามักกำหนดให้สีดำเป็นบริเวณกินเนื้อที่และสีขาวเป็นบริเวณว่าง รูปทรงสีดำจึงเป็นรูปทรงบวก แต่ก็ไม่ใช่ข้อกำหนดที่ตายตัว โดยเฉพาะเมื่อมีรูปทรงตั้งแต่สองรูปทรงขึ้นไปสัมผัสกัน ซ้อนทับกัน แทรกกันหรือเกี่ยวเนื่องกันอาจแยกไม่ได้ว่ารูปทรงใดจะเป็น “ภาพ” รูปทรงใดจะเป็น “พื้นภาพ”

ภาพที่ 4.27 ภาพและพื้นภาพ

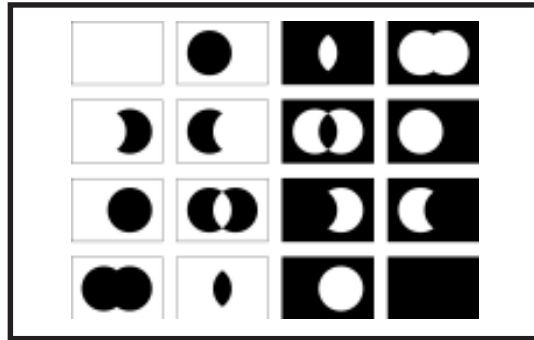
2.10 รูปร่างและการเปลี่ยนภาพด้วยสี การจัดองค์ประกอบโดยมีรูปทรงเดียวกัน ขนาดเท่ากัน ผิวสัมผัสเหมือนกัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสี น้ำหนักและความเข้มของสี เกิดการลวงตาให้ดูเหมือนรูปทรง ที่มีขนาดและน้ำหนักแตกต่างกันไป

ภาพที่ 4.28 รูปทรงดูมีขนาดและน้ำหนักที่แตกต่างด้วยการเปลี่ยนแปลงของสี

3. ความสัมพันธ์ของรูปทรงและสี (วิรุฬห์ ตั้งเจริญ, 2537: 18)

การออกแบบรูปทรงพื้นฐานง่ายๆ เราพอจะมองเห็นความสัมพันธ์ของรูปทรงและสีในหลายลักษณะ เช่น รูปทรง 2 รูปทรงในกรอบภาพระบายเพียงสีขาว-ดำก็สามารถแสดงความแตกต่างในความสัมพันธ์ของรูปทรงและสีได้ถึง 16 ลักษณะ ถ้าจำนวนสีมากขึ้น รูปทรงมากขึ้น ย่อมหลากหลายมากขึ้น

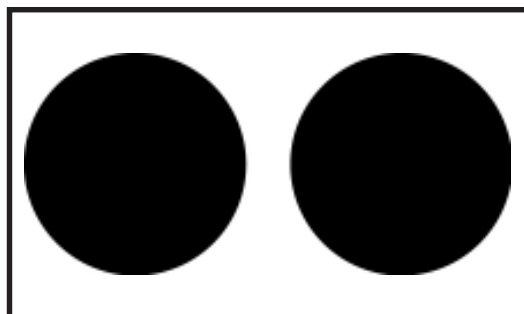

ภาพที่ 4.29 ความสัมพันธ์ของรูปทรงสีขาวและรูปทรงสีดำ

4. การผสมของรูปทรง (วิรุฬ ตั้งเจริญ. 2537: 18-19)

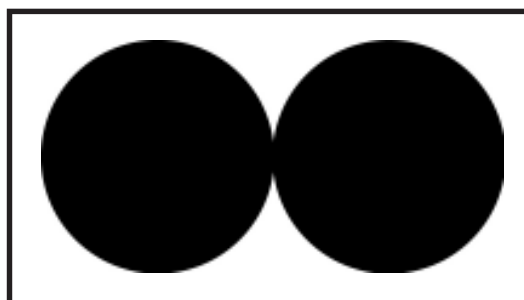
รูปทรงพื้นฐานง่ายๆ เช่น รูปทรงกลมเพียง 2 วงในกรอบภาพเดียวกัน ระบายเพียงสีขาว-ดำ ก็จะพบความสัมพันธ์อย่างน้อย 8 รูปแบบดังนี้

4.1 รูปทรงแยกกัน (detachment) การแยกกันอยู่ของรูปทรง 2 รูป อาจจะไม่ใกล้ชิดหรือห่างกันก็ได้

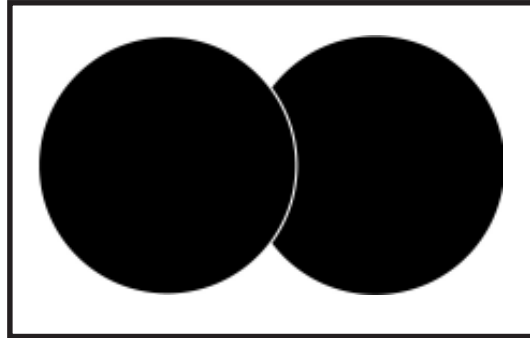
ภาพที่ 4.30 การแยกกันอยู่จะเห็นเป็นรูปทรงสองรูป

4.2 รูปทรงสัมผัส (touching) เมื่อรูปทรง 2 รูปเคลื่อนเข้ามาอยู่ติดกัน ก็จะเกิดการสัมผัสกัน บริเวณว่างระหว่างรูปทรงทั้งสองก็หมดไป

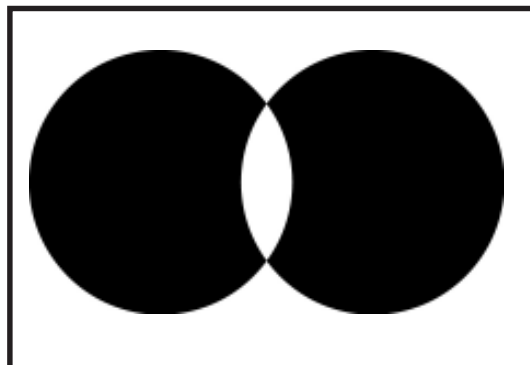
ภาพที่ 4.31 รูปทรงสัมผัสทำให้เห็นเป็นรูปทรงสองรูปหรือเกิดรูปทรงใหม่

4.3 รูปทรงทับซ้อน (overlapping) เมื่อเลื่อนรูปทรงหนึ่งให้ล้ำเข้าไปในขอบเขตของอีกรูปทรงหนึ่ง จะเกิดการบังหรือซ้อนทับกันขึ้น

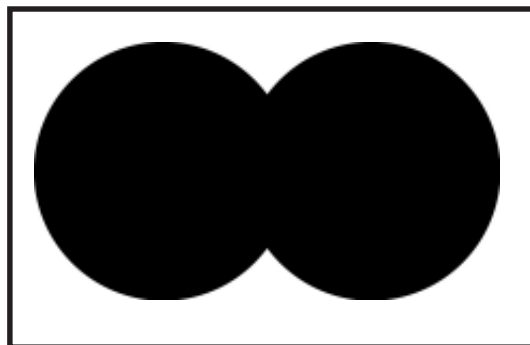
ภาพที่ 4.32 รูปทรงทับซ้อนทำให้เกิดรูปทรงใหม่เพราะรูปทรงเดิมถูกแทนที่

4.4 รูปทรงร่วม (penetration) รูปทรงร่วมอาจคล้ายรูปทรงทับซ้อน แต่รอยเชื่อมโปร่งให้มองเห็นว่าไม่ได้ ซ้อนทับกันอยู่

ภาพที่ 4.33 รูปทรงร่วมมีรอยเชื่อมโปร่งทำให้เห็นว่ามีรูปทรงสองรูปอยู่ร่วมกัน

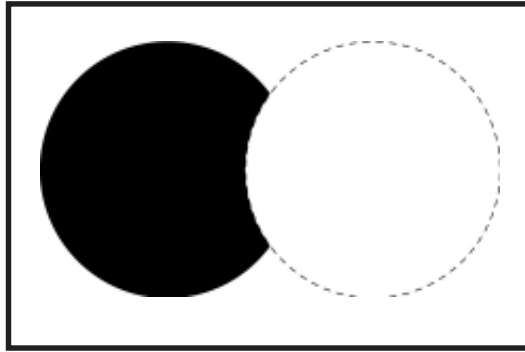
4.5 รูปทรงผสม (union) เกิดขึ้นเมื่อรูปทรงเชื่อมต่อกันและมองเห็นรอยต่อ

ภาพที่ 4.34 รูปทรงผสมไม่เห็นรอยเชื่อมต่อให้ความรู้สึกเป็นรูปทรงใหม่

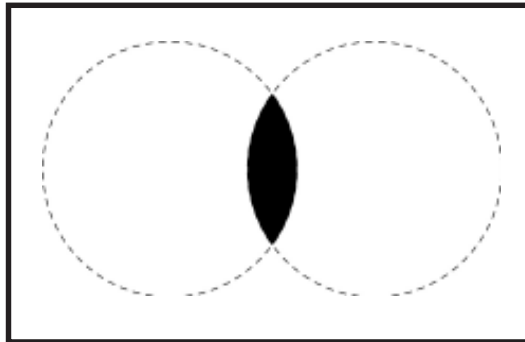

4.6 รูปทรงลบออก (subtraction) เมื่อรูปทรงหนึ่งซึ่งเป็นรูปทรงที่มองไม่เห็น ซ้อนอยู่บนรูปทรงที่มองเห็นได้ ส่วนของรูปทรงที่มองเห็นได้จะถูกลบออก

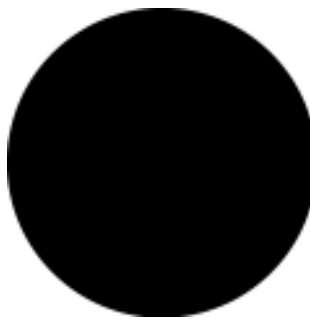
ภาพที่ 4.35 รูปทรงลบออกเกิดขึ้นเนื่องจากมีรูปทรงที่มองไม่เห็นมาบัง

4.7 รูปทรงรอยเชื่อมต่อ (intersection) เกิดขึ้นเมื่อรูปทรงที่มองไม่เห็น 2 รูปเชื่อมต่อหรือผสมผสานกัน รอยต่อจะมองเห็นได้

ภาพที่ 4.36 รูปทรงรอยเชื่อมต่อที่เห็นแต่รอยที่เชื่อมกันของรูปทรงที่มองไม่เห็น

4.8 รูปทรงทับสนิท (coinciding) ถ้าเราเคลื่อนรูปทรงทั้งสองซ้อนทับกันสนิท จะมองเห็นเป็นรูปทรงเดียว

ภาพที่ 4.37 รูปทรงทับสนิทเพราะเป็นรูปทรงที่เหมือนกัน และมีขนาดเท่ากัน

สรุป

รูปร่าง หมายถึง ภาพที่เกิดจากเส้นและทิศทางที่มีปลายทั้งสองมาบรรจบกัน รูปร่างจะแตกต่างกันตามทิศทางของเส้น รูปร่างที่ลักษณะแบนไม่มีความหนาเป็น 2 มิติ แบ่งเป็น 3 ลักษณะใหญ่ๆ คือรูปร่าง เรขาคณิต รูปร่างธรรมชาติ และรูปร่างนามธรรม

รูปทรง หมายถึง การบรรจบกันของเส้นตามปรากฏการณ์เดียวกัน การเกิดรูปร่าง แต่มีลักษณะแตกต่างกันคือรูปร่างมีลักษณะเป็น 2 มิติ แต่รูปทรงมีลักษณะเป็น 3 มิติ ภายในรูปทรงที่เป็นแท่งตันไม่โปร่งเรียกว่า “มวล” ภายในรูปทรง ที่โปร่งเรียกว่า “ปริมาตร” รูปทรงแบ่งเป็น 3 ลักษณะใหญ่ คือ รูปทรงเรขาคณิต รูปทรงธรรมชาติ และรูปทรงอิสระ ทั้งรูปร่างและรูปทรงต่างมีความสำคัญต่องานออกแบบเพราะทำให้เกิดภาพในลักษณะต่างกัน ตามสภาพการสร้าง หรือการใช้งานของรูปร่างและรูปทรงดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของรูปร่าง
2. จงบอกประเภทของรูปร่าง
3. จงอธิบายความหมายของทรง
4. จงบอกประเภทของรูปทรง
5. การนำรูปทรงมาใช้งานออกแบบจำเป็นต้องเห็น และเข้าใจคุณสมบัติของรูปทรงที่มีผลมาจากเรื่องใดบ้าง
6. การที่จะมองเห็นถึงคุณสมบัติของรูปทรงนั้นได้มีผลจากสภาพการดูจากอะไรบ้าง อธิบายพร้อมยกตัวอย่าง
7. จงบอกวิธีการเปลี่ยนแปลงรูปทรงมา 5 วิธี
8. จงยกตัวอย่างวิธีการผสมผสานของรูปทรงมา 5 วิธี

แบบฝึกหัดท้ายบท

ปฏิบัติงานเรื่องรูปร่างและรูปทรง

ให้ผู้ศึกษาออกแบบงานสองมิติด้วยการผสมผสานของรูปทรง โดยออกแบบจาก

วงกลม 4 วง

ขั้นที่ 1 ให้วงกลมรวมตัวแบบแนว แบบสี่เหลี่ยม แบบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน แบบสามเหลี่ยมหรือแบบวงกลม

ขั้นที่ 2 สร้างรูปทรงบวกและรูปทรงลบโดยให้สีดำเป็นรูปทรงบวกและสีขาวเป็นรูปทรงลบ

ขั้นที่ 3 จากขั้นที่ 2 สร้างสภาพการซ้ำให้เต็มพื้นที่บนกระดาษขนาด A4 (ใบงานครั้งที่ 3 ในภาคผนวก)

เอกสารอ้างอิง

ชลุด นิ่มเสมอ. (2539). องค์ประกอบของศิลปะ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ทิพย์สุดา ปทุมานนท์. (2535). Composition and space: การจัดองค์ประกอบและที่ว่าง. กรุงเทพฯ: 49 พับลิเคชันส์.

มาโนช กงกะนันท์. (2538). ศิลปะการออกแบบ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

เลอสม สถาปิตานนท์. (2537). What is design: การออกแบบคืออะไร. กรุงเทพฯ: 49 พับลิเคชันส์.

วัฒนาพร เชื้อนสุวรรณ. (ม.ป.ป.). เอกสารคำสอนทัศนศิลป์. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ.

วิรุฬ ตั้งเจริญ. (2539). การออกแบบ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.